

Зуб Л.
магістрантка II курсу спеціальності 242 Туризм
Науковий керівник – доц. Мариняк Я.О.

ДЕМОГРАФІЧНІ ЧИННИКИ РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ У ТЕРНОПІЛЬСЬКІЙ ОБЛАСТІ

Постановка проблеми. Однією з галузей пріоритетного розвитку в Україні загалом та у більшості її регіонів визнано туризм. Водночас актуальними залишаються питання створення сприятливих умов для розбудови туристичних ринків у регіонах, підвищення рівня виробництва і якості туристичних послуг, їх урізноманітнення.

Розвиток ринкових відносин в туристичній сфері України вимагає від виробників детального вивчення ринків збуту своєї продукції та послуг, потреб і запитів покупців з метою повного їх задоволення. Регіональні ринки туристичних послуг, їх внутрішні та зовнішні зв'язки, механізми функціонування можливо детально дослідити лише з урахуванням географічного підходу, передусім чинників, що сприяють їх розвитку. Якщо природно-географічні чинники є відносно сталою системою, то соціально-економічні (в тому числі й демографічні) відносяться до динамічних чинників розвитку туризму. Це й зумовлює актуальність суспільно-географічних досліджень стану ринків послуг як на загальноукраїнському, так і на регіональному рівнях.

Вклад основного матеріалу. Чинники розвитку туризму – це найбільш істотні обставини і умови, що діють на розвиток туризму в конкретному соціально-економічному середовищі.

Більшість дослідників туризму виділяють дві групи чинників розвитку туристичних ресурсів – соціально-економічні й природні (Е. Котляров, Н. Недашківська, І. Родічкін). Професор О. Шаблій вважає, що з територіально-просторового погляду, чинники розвитку туризму поділяють на загальнодержавні та регіональні; з погляду приналежності до суспільних або природних процесів - на соціально-економічні й природно-географічні [3].

До динамічних чинників розвитку туризму відносяться ті, які визначаються соціально-економічними туристичними ресурсами. Динамічні чинники розвитку туризму ділять на економічні, соціальні, демографічні, політико-правові, технологічні, екологічні, культурні. Всі динамічні чинники є похідними від діяльності людини. Це відрізняє їх від природно-географічних чинників.

Постійний вплив на розвиток туризму спричиняють соціально-демографічні чинники, вплив яких є багатоаспектним. Безпосередньо це

стосується кількісних та структурних характеристик населення, серед яких чисельність населення, розміщення його по окремих регіонах, статеві-вікова структура (з виділенням працездатного населення), сімейний стан і склад сімей тощо.

Демографічний чинник розвитку туризму – сукупність причин і рухомих сил розвитку туристської діяльності, які пов'язані з відтворенням та структурою населення. Демографічні показники (рівень народжуваності, смертність, тривалість життя, співвідношення в суспільстві осіб молодшого, середнього і старшого віку тощо) безпосередньо визначають зайнятість, якість життя населення, і як наслідок – безпосередньо чи опосередковано впливають на формування рекреаційних потреб, на тривалість і якість відпочинку, на проведення вільного часу [9].

Дуже важливим чинником розвитку туризму є структура населення і наявність трудових ресурсів. Кількість населення, його розміщення можуть сприяти розвитку туризму або бути на перешкоді туристично-рекреаційного освоєння території. Зі зростанням кількості населення та підвищенням його добробуту потенційно зростатиме кількість бажаючих займатися туризмом. На жаль, у Тернопільській області кількість населення щорічно зменшується (лише за останні 10 років населення скоротилося майже на 50 тис. осіб), що негативно впливає на формуванні туристичних потоків в регіоні.

Рівень урбанізації (збільшення частки міського населення) прямо пропорційний інтенсивності туристських поїздок. Зростання населення, його нерівномірна щільність і концентрація у великих містах (урбанізація) призводять до збільшення туристичного потенціалу, посилення міграційних потоків, у т. ч. туристичних. Урбанізація сприяє зростанню інтенсивності туризму у великих містах, в селах і малих містах інтенсивність значно нижча. Чим менше населений пункт, тим нижча інтенсивність туризму і туристична рухливість населення. Для сільських жителів і жителів малих міст, як правило, туристичні поїздки реалізуються в адміністративно-географічному районі, області, регіоні. З врахуванням ж перспективи ці мешканці - найбільш приваблива категорія туристів майбутнього [10]. У Тернопільській області частка міського населення у 2017 році складала 44,9%, а оскільки більш мобільним є саме міські жителі, то невисоким є й показник загальної кількості туристів області серед усіх туристів України (всього 0,6%).

Вплив рівня добробуту на показники народжуваності відбувається перш за все через культурний рівень населення, адже із зростанням добробуту у людей розширюється коло інтересів (подорожі, туризм, спорт), зростають витрати на виховання дітей. Таким чином, вплив

рівня добробуту на величину народжуваності може бути зворотним. Високий рівень життя, на перший погляд, повинен сприяти високій народжуваності. Однак, у зв'язку з покращенням матеріальних умов людей, із зростанням рівня їхнього життя розширюється коло позасімейних інтересів, що не сприяє високій народжуваності [2]. Тобто, залежність між народжуваністю і рівнем доходів сім'ї, зокрема рівнем життя, є досить складною. Вона далеко не завжди чітко простежується, може бути прямою або зворотною в різних умовах.

Статеві-вікова та шлюбно-сімейна структура населення виступають вагомим фактором розвитку туристичної галузі. Тобто, чітко простежується тенденція зміни туристської рухливості залежно від віку, статі та сімейного стану, зокрема найбільшу схильність до активних форм туризму проявляють особи у віці 18-30 років. Проте загальна туристська рухливість людей, як правило, досягає піку в 30–50 років. Дослідження показують, що неодружені люди значно мобільніші, ніж сімейні, а жінки виявляють до туризму більшу цікавість, ніж чоловіки. У багатьох розвинених країнах збільшення тривалості життя призвело до того, що багато людей мають вільний час та необхідні засоби, які дають їм можливість вирушати у мандрівки.

Зміна структури населення, зокрема до збільшення пенсійних груп, впливає на зростання потреби в стаціонарних закладах відпочинку й оздоровлення і, навпаки, зі зростанням кількості молодіжних груп виникає потреба в активних видах туризму, в тому числі пішохідного, лижного, водного та ін. У Тернопільській області достатньо високу питому вагу мають особи старших вікових груп (60 років і старше) – 21,1% і значно меншу – діти (0–15 років) – 16,9%. Причому, в чоловіків питома вага дітей вища, ніж осіб старших вікових груп, відповідно – 18,6% і 16,1%, а в жінок навпаки – 15,4% і 25,5%. Це відбувається через високий рівень смертності чоловіків у віці 16–59 років. Рівень демографічного старіння в сільській місцевості (23,0% – особи віком 60 років і старше) значно вищий, ніж у міських поселеннях (18,8%).

У структурі туристичних потоків Тернопільської області у 2017 році серед туристів, що обслуговувалися туроператорами і турагентами переважали туристи – громадяни України, що виїжджали за кордон (7,5 тис. осіб), тоді як внутрішніх туристів налічувалось майже у чотири рази менше (2,0 тис. осіб) [7, с. 173]. Найбільшою популярністю серед громадян області у 2017 році користувалися Туреччина, Єгипет та Болгарія.

Серед міждержавних мігрантів найбільш активною залишається вікова група 15-29 років (70,5 % від усіх мігрантів), тобто це молоді люди, які здійснюють поїздки з метою навчання чи пошуку роботи. У

статевій структурі цієї вікової групи переважають чоловіки (66,4%) [4, с. 112].

В області ще не існує спеціалізованих програм для людей старшого віку, тому такі мешканці користуються пропозиціями туристичних підприємств регіону дуже обмежено. Хоча саме такі туристи є споживачами ностальгійних турів, організація яких є перспективною для Тернопільської області, зважаючи на безліч придатних для цього туристичних об'єктів. Вже тепер відвідувачі пенсійного віку, частка яких не перевищує 5%, найчастіше відвідують меморіальні музеї та історико-культурні заповідники. Серед відвідувачів старшого віку значно переважають іноземці (зазвичай українського походження), які обирають т.зв. меморіальні, біографічні або релігійно-сентиментальні тури, що організовуються, як правило, без участі туристичних підприємств області [5, с. 15].

Із метою престижу подорожують лише 14 % користувачів туристичних агентств Тернопільщини, що пов'язано з складною соціально-економічною ситуацією в області, низькими заробітними платами, з яких витрачається 1-3 % коштів на відпочинок (тому серед туристів тільки 1 % безробітних), а престиж в свідомості українських туристів поки що асоціюється з подорожами за кордон, що доступні обмеженій групі споживачів, передусім підприємцям, які подорожують в Туреччину та Єгипет. Клієнтами ж туристичних агентств області є, переважно, працівники сфери послуг, сільського господарства та студенти, тобто тих сфер діяльності, які найрозвиненіші у регіоні. Саме представники даних соціальних груп, виїжджаючи за кордон, зазначають метою поїздки відпочинок, приховуючи таким чином справжню мету – трудову міграцію [5]. Це підтверджується й країнами призначення, які є найпопулярнішими у виїзних туристів Тернопільської області - Польща, Німеччина, Іспанія, Чеська Республіка, Угорщина, Болгарія, вони є пунктами призначення більшості заробітчан.

Висновки. Демографічний чинник розвитку туризму становить визначне значення, оскільки туристський ринок складається з людей, які мають туристські інтереси. Зрозуміло, що із тривалим явищем депопуляції населення в Україні загалом та області зокрема щороку зменшується і кількість туристів. Серед вікових груп у складі туристичних потоків переважає молодь, в тому числі молоді сім'ї з дітьми. У зв'язку і з поглибленням процесів старіння в країні теоретично стає можливим розвиток туризму для людей старшого віку, але ці потоки на сьогодні обмежуються фінансовими можливостями таких осіб для здійснення подорожей.

Список використаних джерел

1. Заставецька О.В., Заставецький Б.І., Ткач Д. В. Географія населення України. — Тернопіль, 2007, 187 с.
2. Заставний Ф. Проблеми репресивності в Україні (соціально-економічної, екологічної, демографічної): монографія. — Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2006. — 348 с.
3. Кузик С.П. Географія туризму: навч. посібник / С.П. Кузик. — Київ: Знання, 2011. — 271 с.
4. Населення Тернопільської області за 2016 рік [Електронний ресурс] : за даними Головного управління статистики у Тернопільській області; ред. Н.С. Дідуник. — Електрон. дані. — Тернопіль, 2016. — 132 с.
5. Рунців О.І. Територіальна організація ринку туристичних послуг у регіоні (на матеріалах Тернопільської області) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. геогр. наук : спец. 11.00.02 "Економічна та соціальна географія" / Рунців Оксана Іванівна; Львів. нац. ун-т ім. Івана Франка. — Львів, 2009. — 20с.
6. Мариняк Я.О. Статистика туризму. навч. метод. посіб. — Тернопіль: Вектор, 2016. 102 с.
7. Сокол Т.Г. Основи туристичної діяльності: Підручник / За заг. ред. В.Ф. Орлова. — К.: Грамота, 2006. — 264 с.
8. Статистичний щорічник Тернопільської області за 2017 рік [Електронний ресурс] : за даними Головного управління статистики у Тернопільській області; ред. А.А. Чорного. — Електрон. дані. — Тернопіль, 2018. — 444 с.
9. Чорнецька Н.В. Організація туристичної індустрії: Навчальний посібник. — К.: Атіка, 2006. — 264 с.
10. Енциклопедичний словник-довідник з туризму / [Авт.-уклад. В.А. Смолій, В.К. Федорченко, В.І. Цибух]. — К.: Видавничий Дім "Слово", 2006. — 372 с. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://leksika.com.ua/14750523/turizm/demografichniy_chinnik_rozvitku_turizmu
11. Фактори, що впливають на розвиток туризму [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://poznayka.org/s43059t1.html>

Мацапей А.

*магістрант II курсу спеціальності 242 Туризм
Науковий керівник – викл. Рудакевич І. Р.*

ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ЕКСТРЕМАЛЬНОГО ТУРИЗМУ В ТЕРНОПІЛЬСЬКІЙ ОБЛАСТІ

З кожним роком ми спостерігаємо розвиток туристичної сфери, яка створює нові види туризму. Одним з таких нових напрямків є екстремальний туризм (ЕТ) – різновид туризму, пов'язаний з певним ступенем ризику або поза межними фізичними або психічними навантаженнями в надважких умовах. Різноманіття форм цього виду туризму вражає, адже для його розвитку можуть використовуватись всі природні, соціально-економічні або ж спеціалізовані місця, або райони,